

Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara Konusundaki Bilgi-Tutum ve Davranışları

Prof.Dr.Selma ÇİVİ*
Dr.Tahir Kemal ŞAHİN*

ÖZET:

Sigaranın zararları konusunda bilinçli bir grup olan Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinde yapılan kesitsel tipte, tanımlayıcı ve analitik nitelikteki bu araştırmada sigara içme sıklığı % 24.7 din kızların % 16.6'sı, erkeklerin % 30.4'ü sigara içmektedir Kız ve erkek öğrencilerde yaş ilerledikçe sigara içme sıklığı artmakta olup, erkekler kızlardan daha fazla sigara içmektedirler ($p < 0.01$),

Sigaraya başlama 16-19 yaşta ve yüksekokul ve fakülteye başlama sırasında en fazladır Sigara içme ile baba mesleği ve aile ile birlikte olma arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p > 0.05$),

Ailenin gelir düzeyi arttıkça ve ailedeki sigara kullanımını arttıkça, sigara kullanımını artmakta idi ($p < 0,01$), Sigara kullananlarda alkol kullanımını da artmaktadır

Sigarayı terk eden kişilerin 3/4'ü günde 10'dan fazla sigara içtikleri ve ortalama 55 ay sigara kullandıkları halde sigaranın zararlarını ve sağlıklarının bozulduğunu farkettiler zaman sigarayı terk etmişlerdir.

Sigaraya başlama nedenleri olarak en çok sıkıntıyı . gidermek, arkadaş etkisi, merak, sosyal ortama uyma olarak belirlenmiştir

SUMMARY;

Knowledge, attitude and behaviour of students on smoking in Selçuk University School of Medicine and School of Health Services

This cross-sectional, descriptive and arialytic study was carried out on students of School of Medicine and School of Health Services in Konya. These groups are well-aware of the danger of smoking,

Total prevalance of smoking was 24.7 %, prevalance of smoking among girls was 16.6 %, and among boys was 30.4 %. There was a significant relation between older age and male sex and smoking. ($p < 0,01$),

Onset age of smoking was higher on 16-19, mü beginning time to smoke was higher on entering School of Medicine and School of Health Services, There was no significant correlation between job of their fathers and living with members of the family, and smoking ($p > 0.05$).

The higher the family's income and the number of smokers in family, the higher was the smoking prevalance ($p < 0,01$), Alcohol consumption was higher in smokers ($p < 0,01$).

Individuals who are heavy smokers and smoked for longer period (Mean duration; 55 mounths and mean amount 10 cigarette per day) ceased smoking when they feel the hazardous effects of smoking.

Causes of beginning smoking are; relieve their arctiety effect of friends» curiosi and adaptation to social media, respectively

* S.Ü.Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri

Giriş - Amaç

Sigara akıllanımı, bugün Dünya'da ve Türkiye'de önde gelen halk sağlığı sorunlarından biridir⁽⁶⁾. İnsanoğlunun kârlı zararlı demeden kendini kaptırdığı kötü alışkanlıklardan birisi de sigara içme alışkanlığıdır. Sigara alışkanlığına bağlı tıbbi sakıncaların çok iyi bilinmesine ve toplumları bu konuda aydınlatacak büyük girişmelerin yapılmasına karşın alışkanlığın gittikçe artması, son 10-20 yılda bu alışkanlığın oluşmasındaki nedenlerin araştırılmasına büyük yoğunluk kazandırmıştır⁽¹⁰⁾.

Sigaranın farmakolojik ve psikolojik etkileri olduğu bilinmektedir. Farmakolojik etkilerinin ayrıntılı olarak tanınmasına karşın psikolojik etkileri konusundaki bilgiler oldukça sınırlı kalmaktadır. Özellikle yaygınlık ve kişilik etmenleri konusundaki araştırmalar azdır. Bu sınırlılığın, bazı patalojik süreçlerin yeni yeni incelenmeye başlamasına bağlı olduğu kabul edilmektedir⁽¹⁰⁾.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) araştırmaları ileri ülkelerde sigara içiminin ve reklam kampanyalarının yasaklanmasına karşın, gelişmekte olan ülkelerde sigara içme oranının ürkütücü bir hızla arttığını ve bu ülkelerde erkeklerin yarısından çoğunun sigara veya öteki tütün ürünlerini kullanmakta olduğunu ortaya koymuştur. WHO, 1979 yılı eksperler komitesi raporunda sigara ve sigaraya ilişkin hastalıkların salgın hastalıklar arasında nitelendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Gelişmiş ülkelerin geçmişte başlattığı sigara içimine karşı yoğun kampanya, ülkemizde yeni yeni benimsenmektedir⁽⁵⁾. Gelişmiş ülkelerde sigaranın kalp hastalıklarının % 30'unun, bronşit vakalarının % 75'inin ve akciğer kanserlerinin % 90'ının nedenini oluşturduğu mesajı, sağlık hizmetleri, okullar, kitle iletişim araçları, işyerleri ve tütün ürünleri paketlerinde ve reklamlarında yer alan uyarılar aracılığı ile yayılmıştır. Neticede, sigara içen sayısında yavaş, fakat sürekli bir azalma kaydedilmiştir⁽²⁾.

İsveç'te sigara içen yetişkin erkek oranı son yedi yılda % 50'den % 30'un altına düşmüştür. İngiltere'de bu oran 1948'de % 65'ten 1982'de % 32'ye inmiştir ve ABD'de 1978'de % 40 iken bugün % 30'un biraz üstündedir. Hatta çok sigara içilen Japonya'da bile sigara içen erkek oranı % 83'ten 1986'da % 63'e düşmüştür⁽¹²⁾.

Gelişmekte olan ülkelerde ise sigara kullanımı her yıl % 5 civarında artış göstermektedir. Gelişmekte olan toplumlarda sigara içme modernleşmenin bir belirleyicisidir. Sigara içilmesi üniversite öğrencileri arasında Tıp Fakülteleri de dahil olmak üzere art-

mıştır⁽⁶⁾.

Sigaranın zararları konusunda ileride toplumu yönlendirecek olan hekimleri yetiştiren Tıp Fakülteleri öğrencileri üzerinde, sigara konusundaki bilgi, tutum ve davranışları ile ilgili çalışmalar sayılıdır. Bu nedenle Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksekokulundaki öğrencilerin sigara içme durumlarını ve bununla ilgili bazı etmenleri ortaya koymak amacıyla bu araştırma plânlanmıştır.

Gereç

Bu araştırmada 1 Nisan 1990-15 Mayıs 1990 tarihleri arasında Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin tümü üzerinde yapılmıştır. Toplam öğrenci sayısı Tıp Fakültesi'nde 1031 + Sağlık Meslek Yüksekokulu'nda 310'dur. Bunların tümü araştırma kapsamına alınmasına rağmen 677 öğrenci çeşitli nedenlerden dolayı araştırmaya katılamamıştır. Araştırmaya katılan toplam öğrenci sayısı 664'tür, yaklaşık (% 50).

Araştırmada sigara içme ile ilgili 22 soru bulunan bir anket formu kullanılmıştır. Ayrıca daha önce belli bir süre sigara içip bırakmış durumda olanlara ikinci bir anket formu doldurulmuştur. Öğrencilerin sağlıklı ve içtenlikle yanıt verebilmesi için dağıtılan anket formlarının üstüne isim, soyadı ve okul numarası yazılması istenmemiştir.

Fakülte ve Yüksekokul yönetiminden gerekli izin alınıp öğrenciler için uygun saatler saptanarak anket uygulanmasına geçilmiştir. Araştırmacı tarafından her sınıfta gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, anket formlarının gözetim altında doldurulması istenmiştir. Anket doldurma esnasında öğrencilerin birbirlerinden etkilenmemeleri için gerekli koşullar sağlanmıştır.

Anketlerin değerlendirilmesi elle yapılarak, veriler yüzde (%) ve Khi-kare yöntemi ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinde yapılan çalışmaya eğitimdeki öğrencilerin % 50'si katılmıştır. Araştırmaya katılanların ortalama yaşı 23.3 olup, öğrencilerin % 81'i 24 yaşından küçüktür. Öğrencilerin % 41.5'i kızdır. Toplam 664 öğrenciden 164'ü (% 24.7) halen sigara içmektedir. 23'ü (% 3.5) eskiden sigara içmiş ve bırakmıştır. % 72'si hiç sigara içmemiştir. Halen kız öğrencilerin

% 16.6'sı, erkek öğrencilerin % 30.4'ü sigara içmektedir. Öğrencilerin % 94.4'ü sigaranın sebep olduğu hastalıklar ve tütündeki zararlı maddeler konusunda doğru bilgilere sahiptirler.

Sigara içme alışkanlığı 18-24 yaşta en fazladır (% 72,6). 18-20 yaştaki 135 kız öğrenciden 9'u (% 6,7), 21-23 yaştakilerin 107'sinden 26'sı (% 24,3) ve 24 yaş üzere 34'ünden 11'i (% 32,4) sigara içmektedir. 18-20 yaştaki 127 erkek öğrenciden 24'ü (% 18,9), 21-23 yaştaki 169'undan 60'sı (% 35,5) ve 24 yaş üzeri 92'sinden 34'ü (% 37,0) sigara içmektedir.

Erkek öğrencilerde kız öğrencilerden daha fazla sigara içilmesi söz konusudur. $\chi^2 = 18,65$ ($p < 0,01$). Yaş ilerledikçe hem kız hem de erkek öğrencilerde sigara alışkanlığı 2-3 kat artmaktadır.

Sigaraya başlama yaşı ortalama 18,3'dür. En erken başlama yaşı 8 olup, 3 öğrenci (% 1,8) 11 yaşından önce, 24 öğrenci (% 14,6) 12-15 yaşta, 92 öğrenci (% 56,1) 16-19 yaşta ve 45 öğrenci (% 27,5) 20 yaşından sonra sigaraya başlamışlardır. Sigaraya başlama 16-19 yaşta daha fazladır. Öğrencilerin 5'i (% 3,0) ilkökul sırasında, 61'i (% 37,2) orta öğretim sırasında, 98'i (% 59,8) yükseköğrenim sırasında sigaraya başlamışlardır. Yüksek eğitime başlama sırasında alışkanlık kazanılmaktadır.

Sigaraya başlama nedenleri incelendiğinde % 37,6'sı sıkıntıyı gidermek, % 31'i arkadaş etkisi, % 13,7'si merak sonucu, % 7,6'sı sosyal ortama uymak, diğerleri zevk alma, toplum kurallarına karşı çıkma, aile büyüklerine özentisi ve zorlu ekonomik nedenler tesbit edildi. Sigara içen ve içmeyenlerde baba meslekleri şöyle idi: Sigara içenlerde baba mesleği % 30,5 memur, % 25,6 emekli, % 25,6 serbest meslek, % 11,0 çiftçi, % 7,3 işçi idi. Sigara içmeyenlerde aynı meslekler sıra ile % 35,4, % 21,0, % 22,4 ve % 17,8 idi. İki grup arasında baba meslekleri farklı değildi. $\chi^2 = 3,14$ ($p > 0,05$).

Sigara içmeyle aile gelirinin ilişkisi incelendiğinde ailesinin aylık geliri 500 bir liradan az olan öğrencilerin % 22,6'sının, 1 milyon liraya kadar geliri olanlardan % 20,7'sinin ve 1 milyondan fazla geliri olanların % 35,4'ünün sigara içtiği bulundu. Sigara içme ile ailenin aylık geliri arasında doğrusal bir ilişki vardır. $\chi^2 = 9,8$ ($p < 0,01$).

Sigara içme ile spor alışkanlığı arasındaki ilişki araştırıldığında spor yapan öğrencilerin % 29,3'ünün sigara içtiği, spor yapmayanların % 20,8'inin sigara içtiği ve sigara alışkanlığının spor yapanlarda spor yapmayanlara göre önemli ölçüde arttığı bulundu. $\chi^2 = 6,98$ ($p < 0,01$).

Sigara içenlerden 164 öğrenciden 60'ı (% 36,6)'sı

ailesi ile birlikte dir. Sigara içen ve içmeyenlerde aile ile birlikte olma arasında anlamlı ilişki bulunmadı. $\chi^2 = 0,84$ ($p > 0,05$). Sigara içenlerin 112'sinin (% 68,3) ailesinde başka sigara içenler vardı. Sigara içmeyen 477 öğrenciden 274'ünün (% 57,4) ailesinde sigara içenler mevcuttu. Ailede sigara içen başka kişilerin bulunması ile öğrencinin sigara içmesi arasında arttırıcı yönde ilişki saptandı. $\chi^2 = 5,98$ ($p < 0,05$).

Sigara içen öğrencilerden 20'si (% 12,2)'nin 477 sigara içmeyen öğrenciden 3'ünün (% 0,6) alkol alışkanlığı saptandı. Sigara içenlerde alkol kullanımının arttığı bulundu. $\chi^2 = 47,21$ ($p < 0,01$).

Öğrencilerde ortalama sigara içme süresi 54,4 ay olup, günlük içilen sigara sayısı ortalama 14 bulundu. Öğrencilerin 64'ü (% 39,0) günde 9'dan az, 53'ü (% 32,0) 10-20 arası, 47'si (% 29,0) günde 20'den fazla sigara içmektedirler. 24 öğrenci (% 15) 12 aydan az süredir, 42 öğrenci (% 25,0) 13-36 ay ve 98'i (% 60,0) 36 aydan daha uzun süredir sigara kullanıyorlardı.

Sigara içen 164 öğrenciden 96'sı (% 58,5) sigarayı bırakmak istemektedir ve 95'i (% 57,9) bir süre terkten sonra sigaraya tekrar başlamışlardır. Sigarayı terk eden 23 öğrenci vardır. Bu grupta ortalama sigaraya başlama yaşı 17,8'dir. Ortalama kullanma süresi 55,08 aydır ve günde 14 adet sigara içilmektedir. Bu grupta 4 kız (% 17,0), 19 erkek (% 83,0) öğrenci vardır. Sigaraya başlama nedenleri % 38,5 arkadaş etkisi, % 27,0 merak, % 19,2 sıkıntı giderme olarak belirlendi. Bu grupta öğrencilerin % 26,1'i günde 10'dan az, % 52,2'si günde 10-20 adet, % 21,7'si günde 20'den fazla sigara içmekte idiler. Grubun 3/4'ü günde 10'dan fazla sigara içtikleri halde sigarayı, zararlarını farkedince (% 52) ve sağlıklarında bozulma (% 34,8) olunca veya arkadaş etkisi ile (% 13,0) terk etmişlerdir.

Tartışma

Ülkemizde Tıp eğitimi veren Fakülte ve yükseközellere sigara içme alışkanlığı konusunda yapılan çalışma azdır. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinde yaptığımız çalışmada sigara içme sıklığını toplam % 24,7, kız öğrencilerde % 16,6 erkek öğrencilerde % 30,4 olarak bulduk. Sigara alışkanlığı Samsun'da lise öğrencilerinde % 21,4, (2), Ankara liselerinde % 23,4, (3) İstanbul Üniversitesinde % 21 (11), Konya'da meslek lisesi erkek öğrencilerinde % 21,36, Erciyes Üniversitesi'nde erkeklerde % 33,9, kızlarda % 12,2 olarak bulunmuştur (1). Bilir,

lise öğrencilerinde erkeklerde % 29,7, kızlarda % 16,0, H.Ü.'de erkeklerde % 58,9, kızlarda % 43,1 olarak bulunmuştur(3,4). Çalışmalar erkek öğrencilerde kız öğrencilerden daha fazla sigara alışkanlığını ortaya koymaktadır. Sigaraya başlama yaşı ortalama 18,3'dür. Öğrencilerin % 72,5'i 20 yaşından önce, en çok 16-19 yaşta sigaraya başlamaktadır. Erciyes Üniversitesinde öğrencilerin % 52,8'i 17-19 yaşta sigaraya başlamaktadır(1). Üniversiteye başlama sırasında sigara alışkanlığı başlamaktadır.

Ailede sigara içme alışkanlığı ile öğrencinin sigara içme oranının arttığını bulduk. Sigara içenlerde % 68, içmeyenlerde % 57 civarında ailede sigara içme durumu saptandı. Erciyes Üniversitesi'nde ve Konya Endüstri Meslek Lisesi'nde aynı ilişki bulunmuştur(7).

Öğrencinin ailesi ile birlikte bulunmasıyla sigara içmesi veya içmemesi etkilenmemektedir. Erciyes Üniversitesi'nde benzer durum söz konusudur(1). Öğrencilerin baba mesleklerinin sigara içip içmece durumunu etkilemediğini bulduk. Sigara alışkanlığı ile spor yapma davranışı arasındaki ilişki dikkat çekici idi. Spor yapanlarda sigara alışkanlığı artmakta idi.

Sigara alışkanlığı olanlarda % 12,2 alkol alışkanlığını saptadık. Alkol alışkanlığı İstanbul Üniversitesi'nde % 11,5 (11), Samsun'da (2) lise öğrencilerinde % 8,9, Ankara liselerinde (3) % 15,03 bulunmuştur. Sigara içenlerde alkol kullanımını artmaktadır. Sigaraya başlama nedenlerini en çok sıkıntı gi-

derme, arkadaş etkisi, merak ve sosyal ortama uyum olarak belirledik. Dr. Sezer, Ankara'da orta eğitim veren okullarda, Erciyes Üniversitesi'nde ve Samsun'da aynı etkilerden söz etmektedir(1,2,9).

Ailelerde gelir düzeyi arttıkça sigara içiminin arttığını bulduk. Gelir düzeyi ile ilgili başka yayına rastlamadık.

Sigara içme süresini ortalama 54 ay bulduk. Günlük sigara adedi ortalama 14'dür. Konya Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrencilerin yarısı günde 20'den fazla sigara kullanmaktadır (7).

Sigara alışkanlığı olanların yaklaşık % 60'ı sigarayı terk etmek istemektedir. Yine yaklaşık % 60'ı bir süre terkden sonra tekrar sigaraya başlamışlardır. Erciyes Üniversitesi'nde öğrencilerin % 69'u sigarayı terk etmek istemektedirler (1). Ve erkeklerin % 7'si, kızların % 3'ü bir süre terkten sonra sigaraya tekrar başlamışlardır. Çalışmamızda sigarayı terk eden 23 öğrenci (% 3,5) vardı. Bu grupta kızlar % 17, erkekler % 83 bulundu ve ortalama günde 14 adet sigara içiyorlardı. Ortalama kullanma süresi 55 ay idi. Sigaraya başlama nedenlerinden arkadaş etkisi, merak, sıkıntı giderme ilk üç neden olarak belirlendi. Öğrencilerin % 21,7'si günde 20'den fazla, % 52,2'si 10-19 arası sigara içmekte idiler. Bu grupta sigara kullanım miktarı fazla iken, zararlarını fark etme % 52,2 ve sağlığta bozulma % 34,8 sonucu sigarayı terk etmenin bilinçli olarak yapılabileceğini telkin etmektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Aykut, M., Öztürk, Y.,: *Erciyes Üniversitesinin Çeşitli Fakültelerinde Okuyan Öğrencilerin Sigara İçme Durumu ve Bunun Etkileyen Bazı Faktörler*, Sağlık Dergisi (SSYB) 61; 1, 60-72, 1989.
- 2- Baysal, K. Pekşen., Küçüközü, S., Akbulut, T.: *Adölesanın Sağlık Sorunları 1. Baskı, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul 163-169. 1985.*
- 3- Bilir, Şule., Mağden, D.: *Ankara Şehir Merkezindeki Liselerin İkinci Sınıf Öğrencilerinin Alkol ve İlaç Alma Alışkanlığının Araştırılması*. Sağlık Dergisi, 58, 1-3, 17-28, 1984.
- 4- Bilir, Ş., Mağden, Dr.: *Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Sigara Alkol-İlaç Alma ve Uyuşturucu Madde Kullanma Alışkanlığının Araştırılması*, Sağlık Dergisi, 58, 5-6 15, 1984.
- 5- Bozkırlı, E, Babacan, A.: *Sigara ve Anestezi*, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt V.Sayı 3, Sayfa 593-600, 1989.
- 6- Çivi, S.: *Alkol Bağımlılığı, Sigaranın Üremeye ve Genel Sağ-*

- 7- lığa Etkisi, Yeşilay Konya Şubesi Yayını, Anadolu Matbaası, Konya, 84-92, 1987.
- 7- Erkul, İ, Karaaslan, S., Çalışkan Ü, Kutlu, R., Reis, G, Acar, S., Toksöz, E, Odabař, D.: *Adölesan Çağındaki Alışkanlıklar ve Bunların Önlenmesi*, Yeşilay Konya Şubesi Yayını, Anadolu Matbaası, Konya, 104-118,1987.
- 8- Öztürk, Y.: *Sigara İçmenin Sağlık Üzerinde Olumsuz Etkileri*, Toplum ve Hekim, 16-25, 1980.
- 9- Sezer, E.: *Ankara'nın Ortaokul, Lise ve Lise Dengi Okullarda Sigara İçme Durumu ve Sigaraya Başlama Nedenleri*, TÜBİTAK Bülteni, Cilt 2, Sayı 3, 1985.
- 10- Tuncer, O.: *Sigara Alışkanlığı ve Kişilik Özellikleri*. Dirim Aylık Tıp Dergisi, 55, Ocak-Şubat Sayı 1-2, Sayfa 8-12, 1980.
- 11- Tümerdem, Y., Dişçi, R., Ayhan, B.: *Adölesanın Sağlık Sorunları*. 1. Baskı Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 137-140, 1985.
- 12- UNICEF, *Dünya Çocuklarının Durumu*, 1988.